

Isokarvesammal

Klippfrullania

Frullania tamarisci

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

Uhanalainen (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Isokarvesammalen verso on tumma, lähes musta ja se suikertaa kalliopinnalla yleensä runsashaaraisena. Verso on 1–2 mm leveä ja yleensä 2–5 cm pitkä. Suurimmillaan versot saattavat olla jopa kymmensenttisiä. Sammalen kylkilehdet ovat kaksiliuskaisia ja selkäliuskat kuperia ja soikeahkoja. Kylkilehden vatsaliuskat ovat pitkänomaisen kannumaisia ja vatsalehdet vatsaliuskaa leveämpiä, hyvin matalasti kaksiliuskaisia.

Karvesammalten suvussa on Suomessa neljä lajia, joita ei voi erottaa varmasti toisistaan ilman mikroskooppia. Minkä tahansa karvesammallajin esiintyminen ilmentää kuitenkin keskivertoa arvokkaampaa kallioelinympäristöä. Isokarvesammalen lajituntomerkinä ovat mikroskoopilla näkyvät läpikuultamattomat, tummat solut, jotka ryhmittyvät selkäliuskaan useimmiten nauhamaisesti (muilla suvun lajeilla eri tavoin).

Elinympäristö ja levinneisyys

Isokarvesammal on muiden karvesammalten tavoin harvinainen laji, jota tavataan pääasiassa keskivanteisilla kallioseinämillä, usein rantojen läheisyydessä. Suomessa karvesammalten löytöpaikat ovat useimmiten gneissi- tai vulkaaniittikallioita, joilla on lievää kalkkivaikutusta. Karuimpia kivialustoja karvesammalet välttävät.

Isokarvesammal on Suomessa lounainen laji, jonka pohjoisimmat nykyesiintymät sijaitsevat Pirkanmaalla Ruovedellä ja Keski-Suomessa Jämsässä. Sisämaassa laji on harvinainen.

Nykytila ja uhkatekijät

Isokarvesammalen merkittävin nykyinen uhkatekijä ovat sen kalliokasvupaikkojen alusmetsien hakkuut. Hakkuut muuttavat kallioseinämillä pienilmastoa kuivempaan suuntaan, jolloin tämä tasaisen kosteita olosuhteita vaativa laji häviää tai vähenee. Lajilla on nykyesiintymiä noin 80 nykyesiintymästä ja niistä puolet on suojeltu.

Ruovedellä Helvetinkolun suojaisassa rotkossa isokarvesammal on säilynyt 1880-luvulta lähtien.

Hoitosuositukset

Isokarvesammalen kasvupaikka tulisi rajata kokonaan metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Kasvupaikan ympäristö tulisi säilyttää jatkuvasti peitteisenä, jotta kasvupaikat säilyvät pienilmastoltaan lajille riittävän kosteina. Osa lajin kasvupaikoista on metsälain erityisen tärkeitä jyrkänne-elinympäristöjä ja suuri osa myös METSO-ohjelmaan sopivia kohteita (metsäiset jyrkänneet).

Lähteet

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, M. (toim.). 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 704 s. <http://hdl.handle.net/10138/299501>
- Kuitunen, T. 2021. Isokarvesammal (*Frullania tamarisci*). Luopioisten kasvisto. <https://www.luopioistenkasvisto.fi/index.html>
- Lajitietokeskus. 2022. Lajihavainnot. <https://laji.fi/observation/list>
- Parnela, A. & Arkkio, H. 2015. Kissakalliolta Illeröömiiin: Pirkanmaan kalliosammaltutkimus. 231 s.
- Piippo, S. 1987. Maksasammalten määrittämissopas. Helsingin yliopiston kasvitieteen laitoksen monisteita 106.

Kuva: Esa Ervasti / Vastavalo.net